

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยภาคสนามทางคติชนวิทยาที่มุ่งศึกษาเปรียบเทียบการสวดอาณาวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยที่บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็น “ประเพณี” สวดพระมาลัยในพิธีศพ กับที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นจังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็น “ปรากฏการณ์ทางสังคม” ที่คนมีองค์ร่างทรง และฆราวาสทั่วไปซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงมาสวดพระมาลัย และจะวิเคราะห์พลวัตและบทบาทของการสวดพระมาลัยดังกล่าวทั้งในเชิงวรรณกรรมและสังคม

ผลการศึกษาพบว่า การสวดพระมาลัยของทั้งสองแห่งใช้ **คัมภีร์สวดพระมาลัยฉบับ ส.ธรรมภักดี** เป็นตัวบทหลัก แต่ด้วยบริบททางสังคมวัฒนธรรมและจุดประสงค์ในการประกอบพิธีกรรมที่แตกต่างกัน ทำให้มีองค์ประกอบต่าง ๆ ในบริบทของการสื่อสารการแสดงที่แตกต่างกันด้วยทั้งในเรื่องผู้เข้าร่วมพิธี โอกาสและสถานที่ในการสวด อุปกรณ์และขั้นตอนในการสวด บทสวด ทำนองสวด และธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ

ในเชิงวรรณกรรม พบว่า การสืบทอดการสวดพระมาลัยในงานศพที่บ้านหนองขาวยังคงมีบทบาทในการช่วยรักษาทำนองสวดไว้ได้ แม้ปัจจุบันจะมีทำนองสวดที่ใช้จริงลดน้อยลงกว่าเดิมจาก ๒๒ ทำนองเหลือเพียง ๑๑ ทำนอง แต่การสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่นนั้น ทำนองสวดกลับเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น เพราะการอ่านออกเสียงเป็นร้อยแก้วก็เรียกว่าเป็นการสวดได้เช่นกัน นอกจากนี้ ผู้สวดพระมาลัยก็ได้เปลี่ยนบทบาทจากการเป็น “ผู้แสดงธรรม” ในฐานะที่เป็น “พระสงฆ์สมมุติ” ในพิธีศพมาเป็น “ผู้ปฏิบัติธรรม” เพื่อสร้างบารมีให้แก่องค์เทพและตนเอง ตลอดจนหวังที่จะใช้การสวดพระมาลัยเป็นหนทางในการแก้ปัญหาชีวิตในเรื่องต่าง ๆ ส่วนผู้ฟังก็เปลี่ยนจากการที่ “คน” เป็นผู้ฟังสวดพระมาลัยในพิธีศพ กลายเป็น “สิ่งศักดิ์สิทธิ์” ต่าง ๆ เป็นผู้ฟังเพื่อรับรู้ถึงการที่ผู้สวดมาสร้างสมบุญบารมีโดยการสวดพระมาลัย

ในเชิงสังคม พบว่า วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยนี้ได้เปลี่ยนจากการใช้ในพิธีกรรมในสังคมเกษตรกรรมแบบที่ต้องพึ่งพากัน มาเป็นพิธีกรรมในสังคมทุนนิยม และได้เปลี่ยนจากพิธีกรรมในระดับครอบครัวที่สัมพันธ์กับชุมชน มาเป็นพิธีกรรมในระดับปัจเจก เพราะการสวดพระมาลัยที่สำนักสงฆ์ถ้ำเม่น มีวัตถุประสงค์ที่เปลี่ยนไปจากแต่เดิมที่การสวดพระมาลัยในพิธีศพมีจุดประสงค์เพื่อส่งวิญญาณผู้ตายซึ่งถือว่าเป็นญาติมิตรให้ได้ไปสวรรค์และเพื่ออยู่เป็นเพื่อนเจ้าภาพไม่ให้งานศพเจียบเหงา มาเป็นการสวดเพื่อจุดประสงค์เฉพาะของผู้สวดแต่ละคน ปรากฏการณ์ทางสังคมเช่นนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงการนับถือพุทธศาสนาแบบชาวบ้านในลักษณะที่ทำศาสนาให้กลายเป็นเรื่องของโลกฆราวาสมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเปิดพื้นที่ในระบบความเชื่อทางศาสนาให้แก่ผู้หญิงเพิ่มมากขึ้นด้วย

การศึกษานี้ จึงช่วยให้เข้าใจพลวัตของการที่กลุ่มชนต่างกลุ่มนำวรรณกรรมเรื่องพระมาลัยและการสวดพระมาลัยมาใช้ด้วยจุดประสงค์ที่แตกต่างกันในสังคมไทย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวรรณคดีคติชนวิทยาในแง่ที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคติชนภาคสนามกับความเชื่อ วรรณคดี ประเพณี และพิธีกรรม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มีพลวัตในสังคมไทย

The purposes of this folklore fieldtrip are to compare the Phra Malai chant tradition of Ban Nong Khao, Kanchanaburi Province, which is the “funerary chant tradition” with that of Tum Men Abbey, Chonburi Province — a “social phenomenon” with mediator and chanters, the majority of whom are lay women — and to analyze the dynamism and function of Phra Malai chanting in a literary and social framework.

The findings show that Sor Dhamapakdi’s scripture is the basis for the principal chant version in both locations. However, differences in social and cultural background and performance objectives produce variation in such communicative aspects as participants, places, and occasions for the rite, equipment, steps, chant melody, and other customary practices.

With respect to the literary framework, the practice of Phra Malai chanting in funeral rites at Ban Nong Khao helps preserve the traditional chant melodies, though the number actually performed has decreased from 22 to a present repertoire of 11. In contrast, the Phra Malai chanting of Tum Men Abbey does not place significance on melodies; reciting in verse likewise counts as chanting. Additionally, the role of the Phra Malai chanters shifts from “Dharma preachers,” known as “supposed monks” in funeral rites to “Dharma learners,” who are trying to accumulate merit for deities and for themselves with hope that the Phra Malai chanting will enable them to solve all sorts of problems in their lives. Moreover, the listeners are transformed from simple humans — that is, participants listening to the Phra Malai funeral chanting — to all “holiness,” which perceives the chanters’ attempt to gain more merit through the Phra Malai chanting.

With respect to the social framework, differences in the Phra Malai chanting ceremony reveal divergent performance objectives in the two communities. Once performed in the context of a dependable agricultural community, the performance has now become a ceremony of capitalism. Also, the level of ceremony has altered from that of a family in relation to its community to that of an individual in said relationship. This has resulted from changes in the objective of the Phra Malai chanting at Tum Men Abbey. Originally, Phra Malai chanting served to send the deceased, especially one’s kin, to heaven and to accompany the host in the lonesome atmosphere of the funeral. However, the current Phra Malai chanting tradition at Tum Men Abbey focuses instead on an individual’s wish. This social phenomenon in turn reflects the manner in which villagers’ belief and faith in Buddhism has become secularized, while simultaneously providing more religious ground for females.

This study explains the social dynamism in the use of the literary work *Phra Malai* as chanted by different Thai social communities for a range of purposes. The research reveals how a folklore fieldtrip can provide insight into beliefs, literature, traditions, and ceremonies, all of which attest to the dynamic nature of Thai culture.